

نکات مهم و کلیدی

دانش خانواده و جمعیت

فصل اول

۱ - مهم ترین نیازهایی که شخص بیش از پیش در خود احساس می‌کند **نیاز به همراهی از جنس مخالف** است . از جمله مهمترین این نیازها عبارتند از:

اول . نیاز عاطفی

مزلو روان‌شناس انسان‌گرا، در بیان سلسله نیازهای انسان، سومین نیاز اساسی وی را **تعلق پذیری و محبت** می‌داند که از طریق رابطه صمیمی با یک دوست، محبوب ، همسر یا از طریق یک روابط اجتماعی در گروه برآورد می‌شود .
موری در مجموع نیازهای بیست‌گانه انسان، **نیاز به پیوند جویی و همکاری نزدیک و لذت‌بخش** او را با فردی که به وی شباهت داشته باشد یا او را دوست دارد یادآور می‌شود .

نیاز عاطفی به جنس مخالف در **جوانی** به اوج خود می‌رسد . در آموزه‌های دینی، برآورده شدن **نیاز عاطفی و تأمین آرامش در چارچوب ازدواج** توصیه و مجاز شمرده شده است .

دوم . نیاز جنسی یکی از مهم‌ترین نیازهای زیستی، **ارضای غریزه جنسی** است .

مزلو **نیاز فیزیولوژیک** را اولین نیاز ضروری انسان برمی‌شمارد که شامل نیاز به غذا، آب و ارضای غریزه جنسی می‌باشد . پاسخ‌گوی نیازهای اساسی و تکوینی در وجود انسان، **ازدواج** است .

۲ - آسیب‌های قبل از ازدواج

اول . روابط آزاد با جنس مخالف ← این روابط به معنای رفتار جنسی بر اساس میل و اراده خود فرد و رضایت طرف مقابل است و بجز رضایت دختر و پسر، محدودیت دیگری را نمی‌پذیرد. از این رو روابط جنسی خارج از چارچوب ازدواج بین طرفین پذیرفته می‌شود .

❖ پیامدهای روابط آزاد با جنس مخالف عبارتند از :

اول . افسارگسیختگی امیال جنسی ← زیاده‌روی در ارضای غریزه جنسی نه تنها باعث ارضای کامل نمی‌شود ، آسیب زا هم خواهد بود.

به تعبیر شهید مطهری در این مورد هر چه عرضه بیشتر گردد هوس و میل به تنوع افزایش می‌یابد .
دوم . احساس گناه

سوم . محرومیت از ارزش‌های والایی وجودی

راجرز و مزلو هدف والای انسانی را **خودشکوفایی** می‌دانند و آپورت تبدیل شدن به انسان کامل و پخته را **غایت اصلی** برمی‌شمارد .

فروم نیز **تحقق بخشیدن به استعدادها و قابلیت‌ها** را هدف نهایی می‌داند . رسیدن به این اهداف مهم انسانی در گرو ارضای همه نیازهای انسانی به نحو مطلوب آن است . همچنین می‌گفت: هرچه انسان ها در طول تاریخ، آزادی بیشتری به دست آوردند، بیشتر احساس تنهایی و انزوا کردند.

چهارم . بروز ناهنجاری‌های اجتماعی

آزادی‌های جنسی، عامل مهمی برای بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و جرم و جنایت است.

الکسیس کارل می‌گوید : تمایلات جنسی، ارباب و فرمانروای بی‌چون و چرای افراد است. تاریخ ملت‌ها مانند تاریخ خانواده‌ها اغلب به چگونگی هوس‌های جنسی آنها بستگی داشته و تعداد زیادی از مردان، ثروت و شرف خود را در راه غدد جنسی از دست داده اند .

پنجم . آسیب رساندن به زنان ← بیشترین آسیب‌های ارتباط آزاد متوجه زنان است .

ششم. بروز آسیب‌های عاطفی ← ارضای نیازهای عاطفی باید کنترل شده و قانون مدار باشد.

ایور موریش جامعه شناس غربی درباره لزوم قانون مندی و عواطف می‌گوید: جامعه باید اظهار عواطف را به سامان درآورد و هر فرد بفهمد که مهار خود و قبول مسئولیت در قبال حالات عاطفی چقدر اهمیت دارد .

می معتقد است عشق مراحل دارد : از جمله میل روانی که از طریق پیوند با فردی عزیز به وجود می‌آید .

خانم لمبروزو تأکید دارد: مرد در دنیای عشق امیدوار است که قلب زن برای نخستین بار به روی او گشوده شده و اولین کسی باشد که در آستانه او راه می‌یابد و زن آرزومند است آخرین کسی باشد که در قلب مرد رسوخ کرده و در آن پناهگاه نیاز، برای همیشه جای گیرد .

هفتم. ظهور تنش‌های روانی ← ارتباط آزاد با جنس مخالف گاه به وابستگی عاطفی دختر و پسر می‌انجامد. پس از مدتی که وابستگی‌ها شکل گرفت امکان جدایی از نظر روانی بسیار سخت و مشکل آفرین می‌شود و در چنین مواقعی جوانان به افسردگی شدید دچار می‌شوند .

هشتم. بروز آسیب‌های معنوی ← روابط آزاد زن و مرد از مصادیق شهوترانی شمرده می‌شوند و برخی از روایات بر دوری گزیدن از شهوترانی تأکید کردند . براساس این روایات، شهوت، دل را از محبت خدا خالی می‌کند، قاتل انسان، گذر گاه شیطان ، سرسخت‌ترین دشمنان، فاسد کننده دین و بیمار کننده عقل است ، افسوس در قیامت را به دنبال دارد و ترک آن بهشت را ضمانت می‌کند. کسی که عقل او بر شهوتش غلبه کند برتر از ملائکه می‌گردد و کسی که شهوت او بر عقلش غلبه کند از چهارپایان پست تر خواهد شد .

نهم . فراوانی ازدواج‌های ناپایدار ← روابط دختر و پسر اغلب بر اساس جاذبه‌های ظاهری شکل می‌گیرد و شرط اساسی یک ازدواج موفق، یعنی رعایت کفویت بین طرفین در آنها لحاظ می‌شود.

ارتباط عاطفی دو جنس به وابستگی ختم می‌شود .

پیامبر اکرم (ص) در روایت مشهوری فرموده است دوست داشتن هر چیزی، انسان را کور و کر می‌کند.

در آمریکا از هر ۱۰۰ ازدواج عشقی، ۹۳ مورد آن با شکست دردناک مواجه شده است و در فرانسه عمر متوسط هر ازدواج عشقی ، سه ماه و نیم است.

دهم . کاهش ازدواج

یازدهم . کاهش لذت جنسی

در آموزه‌های دینی، روی آوردن به فحشا به منزله زائل کننده لذت جنسی معرفی شده است. پیامبر اکرم (ص)

می‌فرماید: خود را به زنا آلوده نکنید که خداوند لذت همسران را از درون شما می‌زداید.

دوم . دوستی با جنس مخالف

❖ پیامدهای دوستی با جنس مخالف

اول . پنهان کردن و تحریف هویت

دوم. بروز حسادت

سوم. گرایش به الکل

چهارم . گرایش به سوء مصرف مواد مخدر

پنجم . افزایش تصادف‌های رانندگی

ششم . افزایش خشونت در قرارهای عاشقانه

هفتم. تشدید درگیری‌های خانوادگی

هشتم . تجاوزهای جنسی به افراد آشنا (تجاوز در قرارهای عاشقانه)

نهم . ارتکاب بزهکاری و خلاف‌های رفتاری

دهم . برقراری رابطه‌های جنسی پیشرفته

یازدهم. ابتلا به بیماری‌های مقاربتی مانند ایدز .

دوازدهم . بارداری‌های ناخواسته

سیزدهم. اجبار به ازدواج زودهنگام

چهاردهم. ابتلا به اختلالات هیجانی و عاطفی

۳ – **هازنبذز** از قرار ملاقات گذاشتن انتقاد کرده است، چرا که پیامد آن ایجاد روابط سطحی است .

۴ – یکی از مهم‌ترین پیامدهای دوستی با جنس مخالف، وادار شدن ناخواسته و اجباری به برقراری رابطه جنسی است .

این پدیده یکی از بارزترین گونه‌های خشونت در جامعه مدرن معاصر است .

۵ – قوانین اسلام برای لزوم رفتار جنسی متناسب با شأن شریف انسانی و جلوگیری از ارتباطات جنسی آزاد عبارتند از:

اول . تأکید بر رعایت حیا در روابط با جنس مخالف

امام صادق (ع) می‌فرماید :

اگر **حیا** نبود... از هیچ یک از کارهای زشت دوری نمی‌شد... اگر مردم حیا نداشتند، از **فحشا** پرهیز نمی‌کردند .

دوم . ایجاد نگرش منفی به پیروی از غرائز حیوانی

حضرت علی (ع) فرمود: ابتدای شهوت ها **طرب و شادی** است و آخر آن **رنج و دشواری** .

پیامبر اکرم (ص) فرمود: از سه چیز بر امت اسلام می‌ترسم: ... و نیز شهوات جنسی .

سوم. ایجاد نگرش منفی به دلبستگی شدید به نامحرم و توصیه به وارستگی در صورت وجود این دلبستگی

حضرت علی (ع) فرمود: هر کس عاشق شود، چشم بصیرت او کور می‌گردد و قلبش بیمار می‌شود .

چهارم . سفارش به تقوای چشم و گوش و زبان و لمس ← بسیاری از خطاهای جنسی از این حواس آغاز می‌شود .

خداوند در آیات ۳۰ و ۳۱ **سوره نور** به مردان و زنان با ایمان امر می‌کند تا در برخورد با نامحرم، دیدگان خود را فرو آورند.

حضرت علی (ع) در تفسیر این آیه (۳۰ و ۳۱ **سوره نور**) فرمود: زیرا نگاه حرام، عامل وقوع روابط حرام و ارتباط گناه‌آلود

با نامحرم است.

امام صادق (ع) فرمود: **نگاه به نامحرم**، تیری از تیرهای شیطان و مسموم است و چه بسا نگاهی که حسرت طولانی به جای می‌گذارد. پیامبر اکرم (ص) فرمود: **غنا** (موسیقی مناسب مجالس لهو و لعب) افسون **رابطه جنسی حرام** است. جذابیت ظاهری و رفتاری زنان برای مردان **بسیار بیشتر** از جاذبه مردان برای زنان است. در آیات ۵۳ و ۵۹ احزاب و نیز آیه ۳۱ سوره نور بر لزوم رعایت حجاب از سوی زنان تأکید شده است. ۶ - رایج ترین نظریه اندیشمندان و ادیان، به ویژه دین میمن اسلام به عنوان بهترین پاسخ به نیاز جنسی، ارضای آن در قالب ازدواج و به صورت قانون مند است.

۷ - در قرآن کریم فلسفه ازدواج این گونه بیان شده است:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

(و از نشانه های او این که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید، تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد، در این نشانه هائی است برای گروهی که تفکر می کنند!)

این آیه با عبارت (لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا) هدف از ازدواج را آرامش و تسکین روان آدمی بیان می‌کند.

۸ - نیاز به مهر و محبت و داشتن شریک و همراه در زندگی از مهم‌ترین انگیزه‌های ازدواج است.

۹ - خانواده پایگاه مهمی برای تأمین حمایت روانی و عملی در مقابله با تنش ها شمرده می‌شود.

۱۰ - تجربه همسر شدن و پس از آن پدر یا مادر شدن، نوعی کمال شخصیت محسوب می‌شود و فرد در اثر این تجربه‌ها دیگران را بخشی از خود احساس می‌کند که این نوعی توسعه خود است.

۱۱ - شهید مطهری می‌فرماید: ازدواج اولین مرحله خروج از خود طبیعی فردی و توسعه پیدا کردن شخصیت انسان است.

۱۲ - یکی از دروازه‌های ورود شیطان به ذهن و روان آدمی، **گریزه جنسی** است و ازدواج سبب تسکین نیاز جنسی می‌شود.

۱۳ - پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر جوانی که در آغاز جوانی خویش ازدواج کند، شیطان فریاد برمی‌آورد: ای وای، ای وای، **دو سوم** از دین خود را از دستبرد من در امان داشت. سپس این بنده باید در **یک سوم** باقیمانده، تقوای الهی پیشه کند.

۱۴ - از جمله مهم ترین تحولات دوران جوانی، نیاز به استقلال از خانواده و تجربه زندگی جدیدی است که جوان آن را بنا می‌نهد و رشد و توسعه می‌دهد. ازدواج بهترین پاسخ به این نیاز است.

۱۵ - امام صادق (ع) ثمره خلقت جنس مخالف را انس گرفتن با وی، آرامش یافتن به واسطه او، برآورده شدن نیاز جنسی و کسب جایگاه ارزشمند پدر یا مادر شدن ذکر کرده اند.

۱۶ - معیارهای همسرگزینی ← یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی هر فرد، فرایند گزینش همسر است. اول. همتایی و همانندی

تعالیم اسلام در گزینش همسر بر **اصل هم کفو بودن** به معنای همانندی و همانندی تأکید دارند.

بر اساس تعالیم اسلام، ایمان و باورهای صحیح در حد لازم و کافی، مهم‌ترین ویژگی لازم برای همسر محسوب می‌شود.

دوم. خوش اخلاقی

سوم. تقوا

چهارم. سلامت

۱۷ - مهارت‌هایی انتخاب همسر شایسته

اول. خودشناسی مقدمه همسر گزینی

دوم. راه‌های شناخت فرد مناسب برای ازدواج

از مهم‌ترین روش‌های دستیابی به شناخت همسر آینده می‌توان این موارد اشاره کرد :

گفت‌وگو با طرح سؤال‌هایی دقیق / دقت در گفتار و رفتار / مشورت با افراد آگاه، دلسوز و مطمئن و ...

سوم . سؤالاتی برای شناخت بیشتر

ویژگی‌های اخلاقی بارز شما چیست ؟

از معاشرت با چه کسانی آزرده می‌شوید؟

آیا تعصب خاصی دارید؟ و ...

۱۸ - موانع ازدواج

اول. اشتغال به تحصیل دوم. سطح تحصیلات سوم. مسائل اقتصادی ~~توجه~~ نظر اسلام و قانون، تهیه جهیزه به عهده

دختر و خانواده وی نیست و این تنها یک مسئله عرفی است .

چهارم. خدمت سربازی پنجم. طلاق پدر و مادر ششم. اعتیاد والدین یا سوء سابقه آنان

هفتم. سن ازدواج هشتم. بیماری والدین نهم . سخت‌گیری در معیارهای ظاهری

دهم . باورهای اشتباه ~~سبب~~ ترس از محدود شدن آزادی‌های دوران مجردی ، ترس از مشکلات زندگی ، مقایسه

با دیگران و تأکید بر ازدواج خواهر بزرگ‌تر .

یازدهم. اختلاف نظرهای سیاسی دوازدهم . تفاوت فرهنگی سیزدهم. ازدواج با فرزند تک سرپرست

چهاردهم . مخالفت والدین پانزدهم . سراغ نداشتن فرد مناسب شانزدهم. ازدواج فامیلی

هفدهم. ازدواج با سرپرست خانواده هجدهم . معلولیت نوزدهم. تعداد جمعیت اعضای خانواده

نمودار مطالب فصل

نیاز به جنس مخالف }
۱. نیاز عاطفی
۲. نیاز جنسی

۱. افسارگسیختگی امیال جنسی
۲. احساس گناه
۳. محرومیت از ارزش‌های والای وجودی
۴. بروز ناهنجاریهای اجتماعی
۵. آسیب رساندن به زنان
۶. بروز آسیب‌های عاطفی
۷. ظهور تنش‌های روانی
۸. بروز آسیب‌های معنوی
۹. فراوانی ازدواج‌های ناپایدار
۱۰. کاهش ازدواج
۱۱. کاهش لذت جنسی
۱۲. و ...

۱. روابط آزاد با جنس
مخالف (پیامدها)

آسیب‌های قبل از ازدواج

۲. دوستی با جنس مخالف

۱. تأکید بر رعایت حیا در روابط با جنس مخالف
۲. ایجاد نگرش منفی به پیروی از غرائز حیوانی
۳. ایجاد نگرش منفی به دل‌بستگی شدید به نامحرم
۴. سفارش به تقوای چشم، گوش، زبان و لمس

خویشن‌داری و مدیریت آسیب‌های
قبل از ازدواج

- معیارهای همسرگزینی
۱. همتایی و همانندی
 ۲. خوش اخلاقی
 ۳. تقوا
 ۴. سلامت روان و عدم ابتلاء به بیماری جسمی شدید یا غیرقابل علاج
 ۵. گرایش عاطفی در آستانه ازدواج

- تسهیل ازدواج در
رویارویی با موانع مختلف
۱. اشتغال به تحصیل
 ۲. سطح تحصیلات
 ۳. مسائل اقتصادی
 ۴. خدمت سربازی
 ۵. طلاق پدر و مادر
 ۶. اعتیاد والدین یا سوء سابقه آنان
 ۷. سن
 ۸. بیماری والدین
 ۹. سخت‌گیری در معیارهای ظاهری
 ۱۰. باورهای اشتباه
 ۱۱. اختلاف‌نظرهای سیاسی
 ۱۲. تفاوت‌های فرهنگی
 ۱۳. ازدواج با فرزند تک سرپرست
 ۱۴. مخالفت والدین
 ۱۵. سراغ نداشتن فرد مناسب
 ۱۶. ازدواج فامیلی
 ۱۷. ازدواج با سرپرست خانواده
 ۱۸. معلولیت
 ۱۹. تعداد جمعیت اعضای خانواده

فصل دوم

۱ - در نظام ارزشی اسلام به تشکیل خانواده و تحکیم آن توجه جدی شده و در مرحله بالا تر بر ضرورت تعالی خانواده تأکید شده است .

۲ - اصول حاکم در روابط خانواده و اصول ناظر به ماهیت جمعی خانواده از مهم‌ترین اصول حاکم بر خانواده است .

۳ - اصول ناظر بر روابط اعضای خانواده

اول . اصل مکمل بودن

بنا بر آموزه‌های قرآنی، زن و مرد کامل‌کننده یکدیگر هستند .

خداوند در تعبیری زیبا فرموده است: هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ ← زنان لباس شما و شما لباس آن‌ها هستید در این آیه شریفه، زن و مرد لباس یکدیگر معرفی شدند .

دوم. اصل تعاون

تعاون و همکاری در خوبی‌ها از اصول مهم حاکم بر خانواده است .

خداوند می‌فرماید: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ← نیکوکاری و پرهیزگاری همکاری کنید، نه در گناه و تجاوز .

طبق این آیه، معیار تعاون ، **درستی یا نادرستی اعمال** است. کلمه (الْبِرِّ) جنبه اثباتی و حکایت از انجام کارهای خیر دارد و **تقوا** دارای جنبه سلبی و به معنای انجام ندادن کارهای بد است .

این اصل نشان می‌دهد که حتی در خانواده، افراد باید در انجام کار نیک و پرهیز از گناه به یکدیگر کمک کنند .

با چنین اصلی است که زنان با ایثار و قناعت و تحمل برخی مشکلات به یاری همسر خود می‌شتابند و مردان با یاری‌رسانی به همسر خود در ایفای نقش خود در خانواده به تکامل خانواده رونق می‌بخشند .

سوم . اصل مودت

با ازدواج حس خودخواهی انسان در خانواده به حس دگرخواهی تبدیل می‌شود . ریشه این دگرخواهی، دو عنصر **مودت و رحمت** است که هر یک تصویر زیبایی از خانواده متعادل را به نمایش می‌گذارند .

چهارم. اصل معاشرت به معروف

قرآن کریم با برشمردن این اصل به مؤمنان درباره **همسرانشان** توصیه می‌نماید .

پنجم . اصل تناسب حق و مسئولیت

خداوند به طور صریح به عادلانه بودن قواعد اشاره فرموده است : وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ این آیه به صراحت به **برقراری تناسب حق ها (لَهُنَّ) و مسئولیت‌ها و تکالیف (عَلَيْهِنَّ)** اشاره می‌کند.

۴ - اصول ناظر به ماهیت جمعی خانواده

اول . اصل قداست

قداست دربردارنده معنایی اخلاقی است، یعنی خانواده در اسلام دارای ارزش بنیادین و در جهت کمال انسان است.

دوم. اصل استحکام ← روح حاکم بر خانواده، کمک و همیاری و اصل در آن، بقا و دوام است .

بر اساس این اصل، قانون گذار فقط در مواردی که مصلحت جامعه و خانواده اقتضا کند، به انحلال ازدواج حکم می‌نماید .

سوم . اصل وحدت

مهم‌ترین عنصر وحدت از دیدگاه حقوق اسلامی، **وحدت در دین** است ، زیرا بر اساس نظام حقوقی اسلام، دین عنصر سعادت انسان و نظم دهنده زندگی اوست .

نظام حقوقی اسلام، **وحدت در دین** را شرط شروع زندگی و ادامه آن می‌داند. در نتیجه زن مسلمان نمی‌تواند با مرد غیرمسلمان ازدواج کند .

افزون بر حاکمیت قانون واحد بر خانواده، **مدیریت واحد در امور خانواده** نیز تضمین‌کننده انسجام درونی آن است . یکی از امتیازات نظام حقوقی اسلام آن است که با حفظ کرامت اعضای خانواده، برای اداره آن نظام مدیریتی واحدی طراحی کرده است. این برنامه با طرح قوام بودن مرد بر زن پیش‌بینی شده است.

چهارم. اصل مراعات حریم خصوصی

حریم خصوصی به معنای خلوتگاه انسان‌ها هست.

این اصل در درون خانه نیز باید برای اعضای خانواده مورد احترام باشد .

پنجم . اصل رعایت مصالح کودک

این اصل از مجموعه مقررات حاکم بر خانواده استخراج می‌شود .

به دنیا آوردن کودک مشروع و سالم و تربیت صحیح او از جمله مسئولیت‌هایی است که بنا بر این اصل بر والدین تحمیل می‌شود . ششم. اصل حمایت

اصل حمایت از خانواده و اعضای آن دارای دو جهت است : یکی حمایت از درون خانواده که به حمایت اقتصادی و

غیراقتصادی تقسیم می‌شود و دیگری حمایت از بیرون خانواده .

۵ – حقوق مالی زوجین و به دنبال آن، وظایف آنها در این خصوص، **به محض جاری شدن میغده عقد ازدواج آغاز می‌شود** .

۶ – هر انسانی اعم از مرد و زن در هر وضعیت و در هر سن دارای قابلیت تمتع است .

۷ – اسلام در داوری بین اشتغال زنان و نقش مدیریت عاطفی و اخلاقی آنها در محیط خانواده اصل توجه به خانواده را مدنظر قرار داده است .

۸ – یکی از محدودیت‌های شغلی زنان در بیرون منزل، حرفه یا صنعتی است که با مصالح خانوادگی، حیثیت شوهر یا با حیثیت خود زن منافات داشته باشد. در صورت وجود هر یک از این موارد سه‌گانه شوهر می‌تواند همسر خود را از انجام آن کار منع کند .

۹ – تشخیص اینکه شغل زن با مصالح خانوادگی یا حیثیت همسر در تضاد است یا نه، با دادرس است که باید به **عرف** رجوع کند .

۱۰ – حقوق و مسئولیت‌های مالی مردان در خانواده

اول . نفقه

بر اساس مبانی حقوقی اسلام، تأمین هزینه خانواده (نفقه) بر عهده شوهر است . **نفقه معنای مطلق دارد** که شامل انفاق بر زوجه ، اولاد و نزدیکان می‌شود. لذا در فقه و حقوق اسلامی دو نوع نفقه وجود دارد :

الف – نفقه زوجه ← شامل مخارجی است که شوهر باید به همسر خود بپردازد .

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ

این آیه ، دلالت روشنی بر تکلیف مردان نسبت به **پرداخت نفقه به زنان** دارد .

امام رضا (ع) فرمود: زن در مورد نیازمندی‌ها یش ، **عائله مرد** به شمار می‌آید و بر مرد واجب است که نفقه وی را بپردازد اما بر عهده زن نیست که شوهر خود را تأمین کند یا اگر مرد محتاج و نیازمند شد نفقه او را بدهد .

نکته : در صورت نشوز و سرپیچی زن ، وجوب نفقه از مرد ساقط می شود .

در قانون مدنی ، مصادیق نفقه این گونه بیان شده است : **نفقه** عبارت است از همگی نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن، از قبیل مسکن، پوشاک، غذا ، اثاث منزل و هزینه‌های درمانی و بهداشتی و خدمتکار (در صورت عادت یا احتیاج به واسطه نقصان یا مرضی)

منظور از **نفقه** متناسب با وضعیت زن، تعیین آن با توجه به شرایط زندگی خانوادگی، بستگان و زنان همان شهر است .
نفقه با قوانین مخصوص به خود، یکی از مهم‌ترین منابع برای تأمین همبستگی زن و شوهر و دیگر اعضای خانواده است .

بخشی از نفقه ، **وسایل خانه** است و در عرف ایرانیان تهیه آن با عنوان هزینه برعهده خانواده دختر است .

ب - نفقه اقارب ← نفقه نزدیکان انفاقی است که شخص باید در حال نیازمندی والدین و فرزندان بپردازد تا صرف فرزندان صغیر یا فقیر و یا پدر و مادر نیازمند او شود .

ملاک این نوع نفقه ، حقوق فرزندان بر والدین خود و نیز حقوقی است که پدر و مادر به حکم زحماتی که در دوره کودکی فرزند خود متحمل شده‌اند، بر فرزند پیدا می‌کنند .

شرط این نوع از نفقه ، ناتوان بودن آن شخص است. طبق قوانین، نفقه اقارب بر کسی واجب است که توان دادن نفقه را داشته باشد .
دوم. مهریه

مهر عطیه و بخششی است که مرد هنگام ازدواج به همسر خود می‌پردازد .

قران کریم از مهر به **صداق** تعبیر نموده است .

واژه **صداق** از ریشه صدق و نشان حقیقی علاقه و عشق شوهر به زن است و صداق ادعای وی را اثبات می‌کند .

واژه **نحله** به معنای عطیه است و در این تعبیر ، مهر جنبه تقدیمی و هدیه بودن دارد .

در شریعت مقدس اسلام ، توصیه و تأکید فراوانی درباره پرداخت مهریه زنان شده و خودداری از آن در شمار پلیدترین گناهان شمرده شده است .

امام صادق(ع) فرموده است: خودداری از پرداخت مهریه از پلیدترین گناهان شمرده می‌شود .

حضرت علی (ع) فرمود: مهریه را زیاد قرار ندهید زیرا سبب دشمنی می‌گردد .

سوم . ارث زن و شوهر

۱۱ - حقوق و مسئولیت‌های مشترک

اول . حسن معاشرت

همزیستی زن و شوهر در خانواده باید همراه با رعایت اصول اخلاقی و انسانی باشد .

در روایات مهر، محبت، رحمت، خوش‌رویی و مسالمت با یکدیگر **مبنای زندگی** شمرده شده اند .

داشتن روابط جنسی به طور متعارف، جزئی از **حسن معاشرت** محسوب می‌شود .

اگر خروج از حسن معاشرت زن به صورت عدم تمکین جنسی او باشد، موجب **نشوز** می‌گردد و وی مستحق **نفقه** نخواهد بود .

حضرت علی (ع) می‌فرماید: یکی از شریف‌ترین رفتارهای شخص کریم، **چشم‌پوشی و غافل شدن از آن چیزی است که می‌داند** .

پیامبر اکرم (ص) فرمود: خداوند به زنی که بر بدخلقی شوهرش صبر کند، ثواب آسپه، همسر فرعون (یکی از چهار زن بهشتی) را می‌دهد. اگر مردی بر بدخلقی همسر خویش صبر کند خداوند پاداشی که به حضرت داود (ع) داد، به او هم می‌دهد. دوم. اسکان مشترک

در صورتی که زن، خانه مشترک را به دلیل موجه - مانند در امان ماندن از ضرر جسمی، مالی یا حیثیتی - ترک نماید، **ناشزه** محسوب می‌شود و مستحق نفقه نیست.

در روایتی از امام صادق (ع) آمده است: مایه هلاکت جوانمردان است که مرد در شهری که خانواده‌اش در آن است باشد ولی شب را در منزل خود سپری نکنند.

سوم. وفاداری

یکی از مسئولیت‌ها و تکالیف مشترک زن و مرد، **وفاداری** در حق یکدیگر می‌باشد.

معنای وفاداری در زندگی این است که زن یا مرد رابطه نامشروع با دیگری نداشته باشد.

آنچه زمینه وفاداری بین همسران را تقویت می‌کند، **عفاف** است.

حضرت علی (ع) در نامه‌ای به امام حسن (ع) نوشتند: تو را از غیرت بیجا برحذر می‌دارم، زیرا **غیرت بیجا زنان سالم را به بیماری سوق می‌دهد**.

چهارم. مشارکت و همکاری در امور خانواده

پنجم. حضانت و تربیت فرزندان

در اصطلاح حقوقی، حضانت قدرتی برای نگهداری و تربیت اطفال است که به پدر و مادر اعطا شده است.

موارد انحطاط اخلاقی پدر یا مادر طبق قانون عبارتند از: اعتیاد، فساد اخلاقی، بیماری روانی، سوءاستفاده از طفل و ضرب و جرح غیرمتعارف او.

۱۲ - حقوق و مسئولیت‌های اختصاصی مردان

اول. مدیریت خانواده

دوم. تمکین زوجه

یکی از اهداف ازدواج، ارضای نیازهای جنسی از طریق مشروع است.

پیامبر اکرم (ص) در باره **مسوّفات** فرمود: زنی که همسرش او را برای نیاز جنسی خود دعوت می‌کند ولی او دائماً آن را به عقب می‌اندازد تا اینکه خواب همسرش را فرا می‌گیرد. پس فرشتگان مدام او را لعنت می‌کنند تا شوهرش از خواب بیدار شود.

سوم. ولایت بر فرزندان

۱۳ - **نهاده شدن سرشت انسان با نفخه ای الهی**، سرآغاز کشش و جذب الهی انسان به سوی آفریدگار یکتا بوده است.

۱۴ - بر اساس رهنمودهای اسلامی، مسلمان نباید با غیرمسلمان ازدواج دائم نماید، زیرا مانع رسیدن او به کمال بی نهایت خواهد بود. از سوی دیگر، به مسلمانان توصیه شده تا مهم‌ترین معیار را در انتخاب همسر، ایمان او قرار دهند.

۱۵ - پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: برای چهار چیز با زن ازدواج می‌کنند: ثروتش، دین‌داری اش، زیباییش و اصل و نسب خانواده‌اش. تو با زن متدین ازدواج کن.

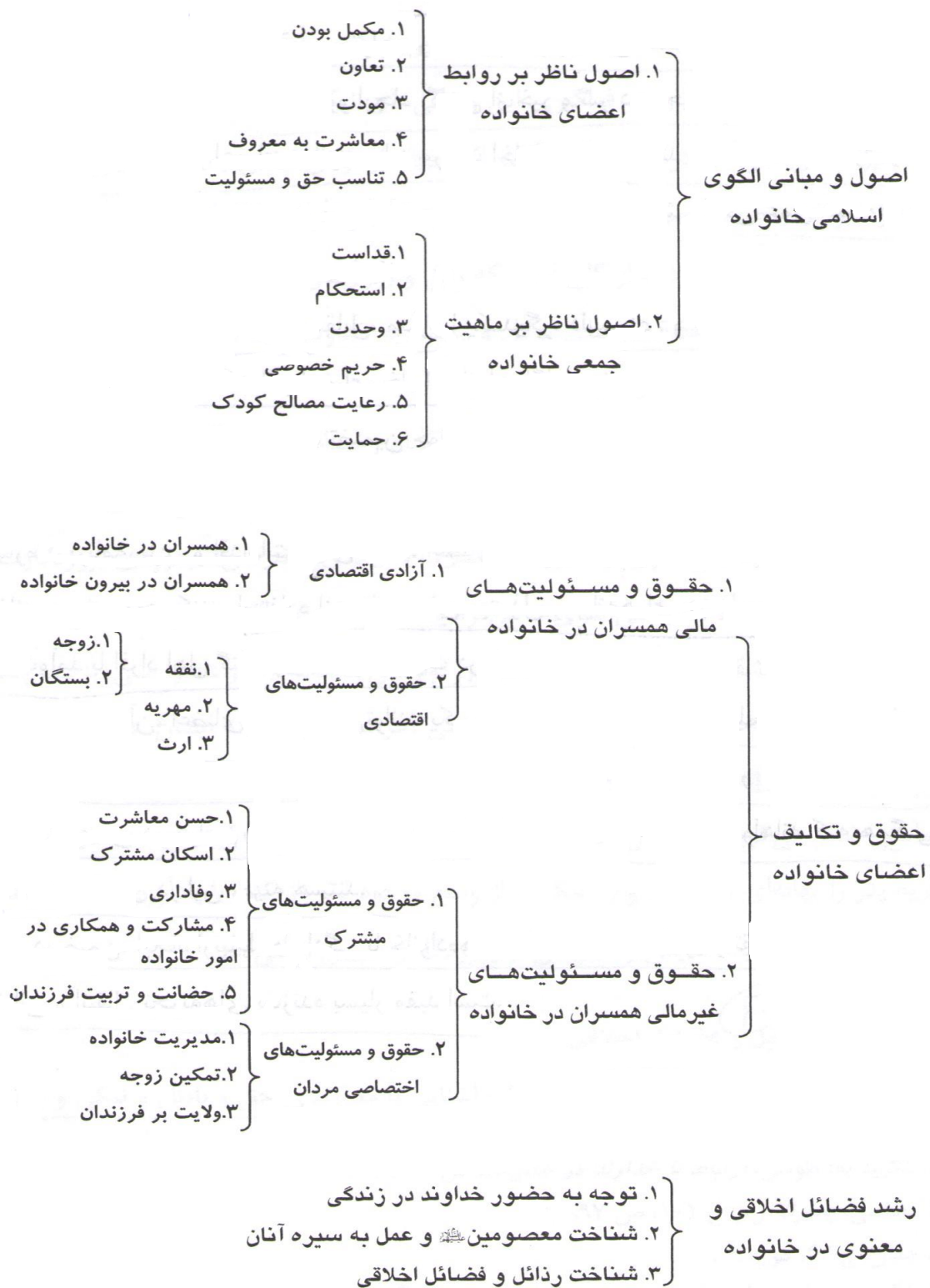
۱۶ - بر طبق آموزه‌های قرآنی، یکی از مسئولیت‌های اعضای خانواده در برابر یکدیگر، **مراقبت و محافظت دیگران از ارتکاب گناهان** است.

۱۷- بزرگ‌ترین بلای زندگی ← یأس

۱۸- شناختن معصومین (ع) در واقع ایجاد یک باور اساسی برای تأثیرگذاری عملی بر زندگی است .

۱۹- اساسی‌ترین اقدام برای حرکت به سوی کمال، آشنایی با معیارهای حق و باطل و نیکی و بدی است تا با آگاهی از آنها بتوان خود را به خوبی آراست و از پلیدی‌ها پیراست .

نمودار مطالب فصل

فصل سوم

۱ - عوامل استحکام خانواده

اول. دین‌داری

از جمله عوامل مؤثر در استحکام خانواده، اعتقادات دینی و رفتارهای منطبق بر شاخص‌های دینی است. مهم‌ترین مانع دستیابی همسران و محبت و خشنودی زناشویی، مشکل عمومی (بحران معنا) است. اسلام بر اساس جهان بینی خود، سعادت اخروی را هدف غایی و نیز ارزش‌های اخلاقی و معنوی را ارزش‌های برتر می‌داند. یکی از بارزترین آثار فردی دین‌داری، تقویت بردباری است.

به یقین مهم‌ترین عامل مؤثر در استحکام خانواده، محبت میان اعضای آن است. خلاقیت یعنی توان انطباق با وضعیت‌های گوناگون.

مقصود از دین‌داری، داشتن اعتقادات و بروز رفتارهای منطبق با آیات و روایات است. دوم. همدلی

واژه انسان از انس گرفته شده است چرا که او از آغاز حیات به انس با دیگران نیاز دارد.

همدلی به معنای توانمندی درک همسر و برخورد مناسب با او است هر چند لازمه آن تأیید نظرهای او نیست.

نکته: همدلی در حقیقت همیاری با همسر برای گذراندن موفق یک مرحله است.

پیامبر اکرم (ص) شفقت زن نسبت به شوهر و لطف به او را ارزشی اخلاقی برای زنان بر شمرده است. همچنین فرموده

است: بهترین مردان کسی است که پناه همسرش باشد تا همسرش به دیگری پناه نبرد.

امام سجاد (ع) همسر را مایه آرامش و انس معرفی نموده و حق همسر را مصاحبت نیکو با او دانسته است.

سوم. ارضای نیازهای جنسی

از جمله اهداف مهم ازدواج، ارضای نیازهای جنسی است.

از دیگر آثار مهم ارضای صحیح نیازهای جنسی، کمک به حفظ ایمان از دستبرد شیطان است.

نکته: فشار غریزه جنسی، عامل مهمی در ارتکاب انواع گناهان می‌باشد.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: بهترین زنان شما کسی است که در خلوت با شوهر، لباس حیا از تن بر می‌کند.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: مردی که هنگام رابطه زناشویی با همسرش بدون آنکه زن به اوج لذت جنسی برسد، بهره

جنسی خویش را ببرد، جفا کار است.

سرد مزاجی یکی از شایع‌ترین اختلال‌ها در فرآیند فعالیت غدد جنسی است و اغلب جنبه روانی دارد.

چهارم. مدیریت اقتصادی خانواده

پنجم. محبت به اعضای خانواده

ماهیت اساسی خانواده پیوند و ارتباط روحی است. از این رو عامل بنیادین پایداری و رضایت، عواطف است نه امور دیگر.

مهم‌ترین عامل پیوند یک دختر و پسر، علاقه آن دو به یکدیگر است.

امام صادق (ع) می‌فرماید: زن در روابط میان خود و شوهر همدلش، از سه خصلت بی‌نیاز نیست که عبارتند از: ... اظهار عشق

به همسر با دلربایی.

ششم. مشخص و متعادل نمودن انتظاراتها
هفتم. مشورت و کسب توافق در خانواده‌ها
قران یکی از اوصاف مؤمنان را مشورت در همه امور زندگی اعلام می‌کند .

هشتم . رازداری

نهم . عفو و گذشت

گذشت و عفو ، شرط اصلی استمرار و استحکام پیوند زناشویی و بقای خانواده است .

۲ – مهارت‌های تحکیم خانواده

اول . اظهار محبت

دوم. ارتباط کلامی مناسب

همدلی به معنای آن است که خود را به جای وی بگذارید و به او بگویید چطور احساس همسران برای شما درک شدنی است .

سوم. روابط زناشویی مطلوب

روابط زناشویی مطلوب، تأثیر عمیقی بر تحکیم خانواده دارد .

بستر مهم‌ترین عاملی است که آتش کدورت‌ها را هر قدر هم زیاد باشد، خاموش خواهد کرد .

چهارم. مهارت کسب درآمد و مدیریت مصرف

امام صادق (ع) فرمود: اثر درآمد حرام، در نسل آشکار می‌شود .

ثروت خانواده از دو راه تأمین می‌شود: زیاد کردن درآمد و کم کردن مخارج .

۳ – تقویت کارکردهای خانواده

اول . رعایت حدود مرزها در خانواده

جامعه‌شناسان یکی از کارکردهای اساسی خانواده را **تنظیم رفتار جنسی** بیان کردند .

دوم. تامین نیازهای عاطفی همسران، فرزندان و والدین

هم‌گرایی در زندگی، امری نسبی است و جنبه مطلق ندارد، به این معنا که هرگز نمی‌توان انتظار داشت افراد در تمام موارد

توافق داشته باشند بلکه منظور این است که آنها بتوانند در بیشتر موارد، سیاستی هماهنگ در مواجهه با مسائل در پیش گیرند .

سوم . فرزندآوری

یکی از اهداف مهم ازدواج، **صاحب فرزند شدن** است.

چهارم. تقویت نقش تربیتی خانواده

خانواده مهم‌ترین نقش را در جامعه‌پذیری کودکان ایفا می‌کند .

از دیگر کارکردهای تربیتی خانواده می‌توان به تأثیر آن در شکل‌گیری اعتقادات و رفتارهای اخلاقی و دینی فرزند اشاره کرد .

یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه اجتماعی ، نیروی انسانی است .

نمودار مطالب فصل

۱. معنادار کردن زندگی ۲. تقویت بردباری ۳. هماهنگی زن و شوهر نسبت به حقوق و وظایف همسران ۴. توجه به نظارت دائمی خداوند و پرهیز از ستم به همسر ۵. رعایت واجباتی که به استحکام خانواده می‌انجامد (پرهیز از غیبت همسر، تهمت به او، دروغگویی، نگاه هوس‌آلود به نامحرم و یا ...) ۶. رعایت فضائل اخلاقی موثر در تحکیم خانواده (احترام به همسر، تواضع در مقابل او، صبر، گذشت و ...) ۷. تقویت خلاقیت در مواجهه با مسائل زندگی خانوادگی	۱. دین‌داری (پیامدها)	
۱. پیشگیری از قضاوت‌های عجولانه ۲. جلب اعتماد همسر ۳. شناخت بهتر همسر ۴. امنیت روان و آرامش همسران ۵. ایجاد صمیمیت بیشتر با همسر ۶. خشنودی خدا ۷. بهره‌مندی از نعمت‌های بهشتی	۲. همدلی (پیامدها)	
۱. لذت‌بخشی به زندگی ۲. تقویت سلامت جسم ۳. آرامش روان ۴. رشد شخصیت ۵. حفظ ایمان از دستبرد شیطان	۳. ارضای نیازهای جنسی (پیامدها)	عوامل استحکام خانواده
۱. ایجاد صمیمیت و دل‌بستگی بین اعضای خانواده ۲. شکوفایی استعدادها و اعضای خانواده ۳. لذت بردن از زندگی ۴. افزایش امید به تلاش و کار ۵. بهره‌مندی فرزندان از چتر حمایتی خانواده و رشد شخصیت آنان	۴. محبت به اعضای خانواده (پیامدها)	
۵. مدیریت اقتصادی در خانواده ۶. مشخص و متعادل نمودن انتظاراتها ۷. مشورت و کسب توافق در خانواده ۸. رازداری ۹. عفو و گذشت ۱۰. و ...		

	۱. اظهار محبت	} مهارت‌های تحکیم خانواده
	۲. ارتباط کلامی مناسب	
} مسائل مربوط به اشتغال مردان	۳. روابط زناشویی مطلوب	
	۴. کسب درآمد و مدیریت مصرف	
	۵. و ...	
۲. مسائل مربوط به اشتغال زنان		
۳. مدیریت مصرف		

	۱. رعایت حدود و مرزها در خانواده	} تقویت کارکردهای خانواده
	۲. تأمین نیازهای عاطفی همسران، فرزندان و والدین	
	۳. فرزندآوری	
	۴. تقویت نقش تربیتی خانواده	

	۱. زن و شوهر	} نقش‌های اعضای خانواده
	۲. فرزندان و پدر و مادر	
	۳. بستگان	

فصل چهارم

- ۱ - تحلیل گران پست مدرن نظیر چیل معتقدند فروپاشی خانواده، بخش کوچکی از فرایند وسیع‌تر فروپاشی فرهنگی است. در این دیدگاه، آینده سرشار از تمایز و تکثر روزافزون است. افراد در انتخاب خویش آزادند و هیچ حقیقت و اخلاقیاتی در مورد زندگی و خانواده به طور خاص نمی‌تواند وجود داشته باشد.
- ۲ - مهم‌ترین تحولات خانواده‌ها حاصل **تغییرات اعتقادی در بسیاری از جوامع است** و افراد به **نسبی‌گرایی** در ارزش‌ها معتقد شده‌اند.
- ۳ - در بسیاری از جوامع، همراه با سست شدن اعتقاد به ارزش‌های اخلاقی پایدار، افراد **لذات فردی** را اصلی‌ترین محرک برای رفتار فردی و اجتماعی خویش قرار داده‌اند.
- ۴ - **صنعتی و شهری شدن**، دو فرایندی هستند که تغییرات جدیدی را در زندگی فردی و اجتماعی به وجود آورده‌اند.
- ۵ - یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث کم شدن انگیزه و بالا رفتن سن ازدواج گردیده، **شیوه زندگی مدرن و سیطره تفکر مادی‌گرایی در جهان کنونی** است.
- ۶ - رشد آمار طلاق و نزاع‌های خانوادگی، نشان دهنده **گسترش اختلاف در خانواده‌ها** است.
- ۷ - جامعه‌شناسان مهم‌ترین کارکردهای خانواده را **تنظیم رفتار جنسی، تولید مثل، حمایت و مراقبت، ایجاد آرامش روانی، ارضای نیازهای عاطفی، جامعه‌پذیری، کنترل و نظارت** می‌دانند.
- ۸ - **عوامل تضعیف خانواده**

اول. عوامل شناختی

فقدان اطلاعات مورد نیاز
انحرافات شناختی
ضعف سواد رسانه ای

دوم. عوامل تربیتی

خودبرتربینی یا تکبر
ارتباط کلامی نامناسب
عدم ارضای نیازهای جنسی
رفتارهای اقتصادی نامناسب
اعتیاد

- ۹ - **رفتار انسان**، برآیند اعتقاد و اراده بر انجام کار بر مبنای آن اعتقاد است. از این رو **نوع نگرش انسان**، عامل اساسی در رفتارهای است که موجب استحکام یا تضعیف خانواده می‌شود.
- ۱۰ - قرآن کریم هدف از بعثت پیامبر اکرم (ص) و نزول کتاب آسمانی را **تزکیه و تعلیم** بیان کرده است.
- ۱۱ - لازمه تزکیه و تعلیم، **ملاک‌های اعتقادی و رفتاری** است.
- ۱۲ - از جمله عوارض گسترش لیبرالیسم در جهان امروز، اعتقاد به نسبی‌گرایی در ارزش‌ها و قواعد اخلاقی است.
- ۱۳ - مفهوم **آزادی فردی** در مکتب لیبرالیسم به رهایی از قید نظارت، قضاوت و عدم مسئولیت‌پذیری می‌انجامد و لذت نفس جای آن را می‌گیرد.

۱۴ - از دیگر پیامدهای **نسبیت‌گرایی** آن است که نمی‌توان هیچ‌گویی به فرد، خانواده و جامعه ارائه داد، زیرا پذیرش الگو به معنای پذیرش یک ارزش واقعی است .

۱۵ - پیامد بعدی **نسبیت‌گرایی** ، از میان رفتن روح جمعی در خانواده است و افرادی تشکیل می‌شود که صرفاً در کنار هم زندگی می‌کنند، زیرا همبستگی گروهی زمانی محقق می‌شود که ارزش‌ها و اهداف مشترک، افراد آن گروه را به هم پیوند دهند .

۱۶ - استواری رابطه همسران به **عمق ارتباط عاطفی آنها** بستگی دارد .

۱۷ - یکی از عوامل مهم ایجاد اختلاف در خانواده‌ها، استفاده از **روش‌های غیر عقلانی و غیرشرعی برای برقراری روابط گرم و صمیمی بین همسران** است . رایج‌ترین این روش‌ها که امروزه در عرف مردم استفاده می‌شود، استفاده از فال، سحر و جادو می‌باشد .

۱۸ - یکی از عوامل مؤثر در سردی روابط عاطفی همسران **بدگمانی** است که شامل نگرش منفی به پندار، گفتار یا کردار همسر می‌باشد .

۱۹ - **سوئظن** از جمله رذایل اخلاقی است که خداوند در مورد آن فرموده است:

(ای کسانی که ایمان آوردید، از بسیاری از گمان‌ها بپرهیزید که برخی از گمان‌ها گناه است و تجسس نکنید .)

۲۰ - بدگمانی نسبت به همسر معمولاً سبب تجسس در رفتار و تهمت زدن به او می‌شود که آیه مذکور (نکته ۱۹) از آنها نهی کرده است .

۲۱ - **خود محوری و عدم پذیرش ویژگی‌های فردی دیگران** ، مانع مهمی برای تفاهم و همکاری در زندگی خانوادگی است .

۲۲ - یکی دیگر از عوامل مؤثر در تضعیف خانواده، **کاهش ارتباط کلامی بین اعضای خانواده از جمله همسران** است .

۲۳ - یکی از عوامل مهم اختلاف و درخواست طلاق ، **اعتیاد** است که موجب بروز رفتارهای ناپه‌نجان و در نهایت ناسازگاری می‌شود .

۲۴ - اعتیاد را **جنگ شیمیایی خانگی** می‌نامند .

۲۵ - عمده‌ترین پیامد خانوادگی اعتیاد ، **آسیب به روابط عاطفی، جنسی و روانی زن و شوهر** است .

۲۶ - ایمن‌سازی خانواده‌ها از آسیب‌ها

اول. آموزش همسران

دوم. ارزیابی مستمر روابط خانوادگی

سوم . پرهیز از بدگمانی نسبت به همسر

چهارم. مواجهه صحیح با عیوب همسر

پنجم . مدیریت خشم و غضب

ششم . کسب مهارت حل مسئله

۲۷ - بسیاری از مشکلات خانواده‌ها ناشی از **عدم شناخت همسران از وظایف خود، عوامل مؤثر در استحکام یا تزلزل**

خانواده و روش حل مشکلات است . از این رو یکی از راهبردهای مهم حل مسائل خانوادگی، **رویکرد آموزشی** است .

۲۸ - محققان برای **پیشگیری از ناسازگاری زناشویی**، افزایش کیفیت تعامل زن و شوهر و بالا بردن آگاهی از نیازهای همسران را پیشنهاد می‌کنند .

۲۹ - یکی از عوامل مهم در ایجاد اختلافات خانوادگی، **منفی‌نگری نسبت به افکار و رفتار همسر** است .

۳۰ - از جمله علل مهم بروز کدورت بین همسران، **خشم کنترل نشده یکی از ایشان** است .

- ۳۱ - مهم‌ترین مانع حل مسئله، **ضعف مسئله** است .
- ۳۲ - **فسخ** به معنای اختیار به هم زدن عقد است . در **فسخ نکاح** ، مقدمات طلاق و نیز وقوع صیغه طلاق لازم نیست .
- ۳۳ - **پیامبر گرامی اسلام (ص)** فرموده است: هیچ چیز نزد خدا منفور تر از بنیان **ازدواج** که به واسطه جدایی ویران شود نیست .
- ۳۴ - **طلاق** یعنی جدا شدن زن از مرد، رها شدن از قید نکاح و رهایی از زناشویی .
- ۳۵ - براساس ماده ۱۱۴۸ قانون مدنی طلاقی که به درخواست مرد باشد، **طلاق رجعی** است یعنی در ایام عدّه (سه ماه) شوهر می تواند رجوع کند .

نکته : در طلاق رجعی زن باید در منزل شوهر در تمام مدت عدّه سکونت داشته باشد ، مگر آنکه ترس از ضرر جانی یا مالی یا حیثیتی داشته باشد .

- ۳۶ - طبق ماده ۱۱۴۶ قانون مدنی، طلاق از طرف زن و به سبب کراهت او ، **طلاق خُلَع** است که شوهر دیگر نمی‌تواند رجوع کند و در مقابل، زن تمام یا بخشی از مهر خود را می‌بخشد .
- ۳۷ - امام صادق (ع) فرمود: ازدواج کنید، ولی طلاق ندهید ، زیرا عرش خدا از وقوع طلاق می‌لرزد .
- ۳۸ - گاه مسئله طلاق به عنوان یکی از شاخص‌های **انقلاب جنسی** در غرب مطرح می‌شود .
- ۳۹ - امروزه **گسترش ارزش‌های مادی و کاهش توجه به ارزش‌های معنوی**، یکی از عوامل مهم در افزایش میزان طلاق است .
- ۴۰ - **مهم‌ترین عوامل وقوع طلاق در ایران** عبارتند از :

اول. عوامل فرهنگی اجتماعی

دوم. عوامل اقتصادی

سوم. عوامل اخلاقی

چهارم. عوامل روان‌شناختی

پنجم. عوامل جنسی

- ۴۱ - مهم‌ترین عامل تداوم پیوند زن و شوهر، **مهر و علاقه آنها به یکدیگر است** .
- ۴۲ - اسلام به عنوان دین اخلاق‌مدار ، اهتمام فراوانی به **شکوفایی و پرورش فضائل اخلاقی در انسان ها** دارد .
- ۴۳ - اسلام مسئولیت اصلی سرپرستی کودک را به عهده **مرد** می‌گذارد. مطابق قانون ، حضانت فرزندان تا هفت‌سالگی به عهده **مادر** است .

۴۴ - براساس مطالعات، یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزشیابی میزان سازش‌پذیری کودک با محیط پس از طلاق، **میزان فعالیت پدر** در صحنه زندگی وی است .

۴۵ - یکی از راهکارهای اساسی اسلام برای کاهش پیامدهای منفی طلاق، **ازدواج مجدد** افراد طلاق گرفته است.

۴۶ - توصیه به استفاده از مشاوره ژنتیک ، برای **ازدواج فامیلی** انجام شده است .

نمودار مطالب فصل

- موضوع‌شناسی مشکلات خانوادگی
- ۱. افزایش سن ازدواج و مجرد زیستی
 - ۲. افزایش اختلاف‌های خانوادگی
 - ۳. ضعف در کارآمدی خانواده‌ها

- عوامل تضعیف خانواده
- ۱. عوامل شناختی
 - ۱. فقدان اطلاعات مورد نیاز
 - ۲. انحرافات شناختی
 - ۳. ضعف سواد رسانه‌ای
 - ۲. عوامل رفتاری
 - ۱. خودبرتربینی یا تکبر
 - ۲. ارتباط کلامی نامناسب
 - ۳. عدم ارضای نیازهای جنسی
 - ۴. رفتارهای اقتصادی نامناسب
 - ۵. اعتیاد
 - ۶. و ...

- ایمن‌سازی خانواده‌ها از آسیب‌ها
- ۱. آموزش همسران
 - ۲. ارزیابی مستمر روابط خانوادگی
 - ۳. پرهیز از بدگمانی نسبت به همسر
 - ۴. مواجهه صحیح با عیوب همسر
 - ۵. مدیریت خشم و غضب
 - ۶. کسب مهارت حل مسئله

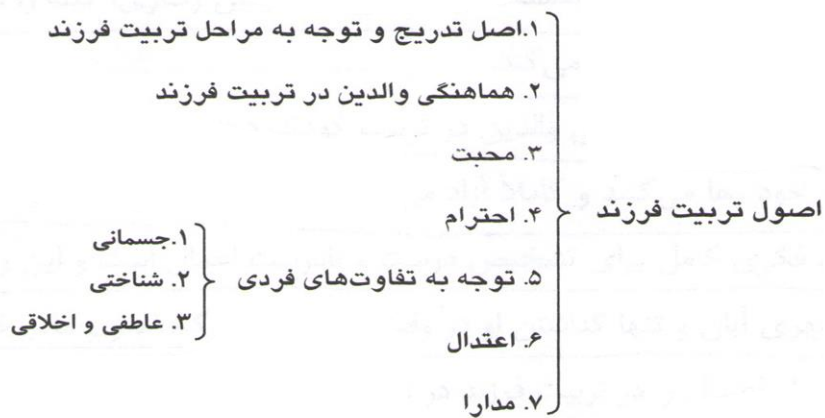
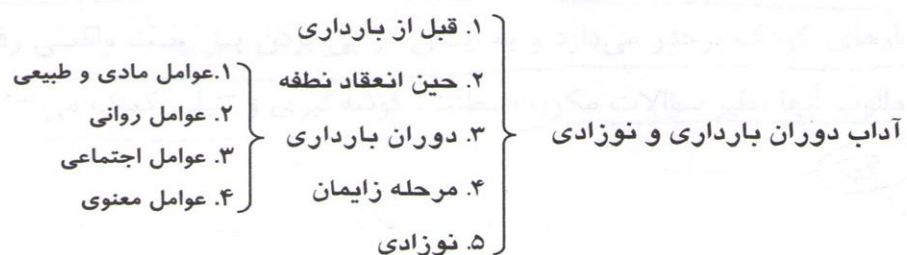
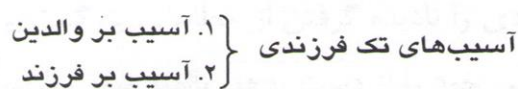
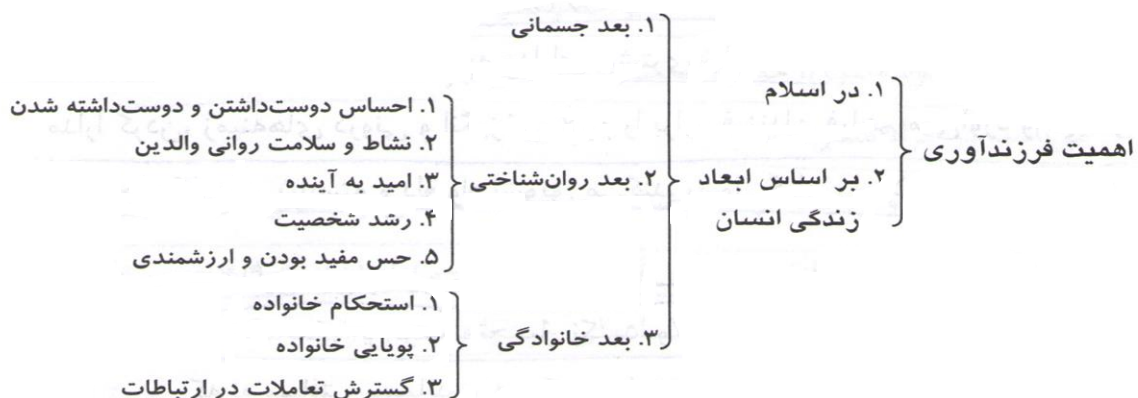
- فروپاشی خانواده
- ۱. فسخ نکاح
 - ۱. عوامل طلاق
 - ۱. علل جهانی طلاق
 - ۲. علل طلاق در ایران
 - ۲. پیامدهای طلاق
 - ۱. پیامدهای فردی
 - ۲. پیامدهای خانوادگی
 - ۳. پیامدهای اجتماعی
 - ۳. راهکارهای کاهش طلاق
 - ۲. طلاق
 - ۴. ترمیم خانواده‌ها
 - آسیب‌دیده از طلاق
 - ۱. تقویت فضائل اخلاقی
 - ۲. پذیرش موقعیت جدید
 - ۳. تقویت پیوندهای اجتماعی
 - ۴. توجه به نیازهای فرزندان
 - ۵. تقویت نقش پدر پس از طلاق
 - ۶. ازدواج مجدد

فصل پنجم

- ۱ - قرآن کریم عطای **فرزند** را نعمت و رحمتی از جانب خداوند به بندگان می‌داند و تأکید می‌کند که این امر به خواست و اراده او محقق می‌گردد .
- لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنْثَاءً وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ
- نکته : استفاده از لفظ (يَهَبُ) دلالت بر این دارد که فرزند پسر و دختر، هر دو هدیه الهی و آسمانی هستند .
- ۲ - درک جایگاه وجود فرزند و توجیه اصرار مؤمنین در طلب آن زمانی میسر می‌گردد که کلام مشهور پیامبر گرامی اسلام (ص) را به یاد بیاوریم که فرمودند: هر گاه شخص از دنیا برود، عملش قطع می‌شود و دیگر حسماتی برای او ثبت نمی‌شود، مگر از سه چیز : **صدقه جاریه (کار خیر ماندگار)** ، اثر علمی که از آن استفاده شود و فرزند صالحی که برای او دعا کند .
- ۳ - **فرزند صالح** ، هم مایه زینت در دنیا و هم باقیات صالحات برای آخرت محسوب می‌شود .
- ۴ - از منظر اسلام، **تولد فرزند** از اهداف مقدس ازدواج می‌باشد .
- ۵ - **رسول خدا (ص)** می‌فرماید: ازدواج کنید تا عده شما بسیار شود زیرا من در روز رستاخیز به فزونی شما بر امت های دیگر افتخار می‌کنم .
- ۶ - در شریعت اسلام علاوه بر تشویق به ازدواج و فرزندآوری، **تأمین رزق و روزی انسان هایی که زندگی خود را در این راستا سامان دهند**، تضمین شده است .
- ۷ - یکی از علل و اسباب کسب روزی تا آنجا که به انسان مربوط می‌شود، **تلاش و مجاهدت** است .
- ۸ - پیامبر (ص) می‌فرماید: مردی که برای خانواده‌اش به دنبال مال حلال است، مانند **رزمنده در جبهه** است .
- ۹ - **کثرت نسل** از دیدگاه اسلام مطلوب است و ریشه در ابعاد معنوی و فرامادی و حیات انسان دارد .
- ۱۰ - یکی از مهم‌ترین عوامل ازدیاد شور و نشاط در زندگی مشترک، **تولد فرزند** در خانواده است .
- ۱۱ - **ویل دورانت** می‌گوید: ملاحظه کنید که زناشویی بدون فرزند پژمرده است و چگونه پس از آوردن فرزند شکفته می‌شود .
- ۱۲ - مایکل آرگیل ، **کودکان** را سرچشمه فایده‌های زیادی برای خانواده می‌داند نکته او می‌نویسد: با وجود فرزند، لذت بسیاری در خانواده وجود دارد. بیشتر والدین تحرک و شادی را به عنوان یک مزیت از کودکانشان دریافت می‌کنند .
- ۱۳ - از امام صادق (ع) پرسیدند: **شیرین‌ترین چیز برای انسان چیست ؟** ایشان فرمود: **داشتن فرزند جوان** . سپس پرسیدند : **بدترین و تلخ‌ترین حالت برای انسان چیست ؟** فرمود: **از دست دادن فرزند** .
- ۱۴ - روان‌شناسان معتقدند دل‌بستگی متقابل والدین و فرزندان از ضروریات **اجتماعی شدن** است .
- ۱۵ - هن ، میلیسپ ، هارتکا از مطالعات خود درباره شخصیت به این نتیجه رسیدند که **سازمان روانی انسان با پذیرفتن نقش پدر و مادری به کمال می‌رسد** .
- ۱۶ - فرزند که در آموزه‌های دینی از او به (جگرگوشه والدین) و (گل خوشبوی بهشتی) یاد شده، نقش مثبتی در **استحکام و تداوم حیات خانواده** دارد .
- ۱۷ - یکی از عوامل پایداری زندگی، **داشتن تنوع مناسب** است و در مقابل آن **یکنواختی**، موجب ملال ، سرخوردگی و تضعیف مناسبات بین اعضای خانواده می‌گردد .
- ۱۸ - **تولد فرزند جدید**، فرصتی برای تنوع بخشیدن به زندگی و رهایی از دل تنگی است .

- ۱۹ - همدلی و همسویی با افراد خانواده، عشق ورزی و سهولت در برقراری ارتباط با افراد هم سن و جامعه و مدرسه از اصلی‌ترین ویژگی‌های فرزندان در خانواده‌های دارای بیش از یک فرزند است .
- ۲۰ - تربیت فرزندان باید قبل از تولد (هنگام انتخاب همسر) مورد توجه قرار گیرد، زیرا همسر تأثیرگذارترین عامل در تربیت آینده فرزند محسوب می‌شود .
- ۲۱ - امام صادق (ع) می‌فرماید: با فردی از خانواده و فامیل صالح ازدواج کنید ، چرا که عرق تأثیرگذار است .
- نکته : منظور از عرق ، ژن می باشد .
- ۲۲ - نظام فکری و حالات روانی و رفتار والدین در حین آمیزش در فرزند تأثیرگذار خواهد بود . اولین مؤلفه مهم، رعایت حریم الهی و ترک محارم الهی از سوی پدر و مادر است که بارزترین مورد آن پرهیز از غذای حرام در زمان انعقاد نطفه به هنگام شکل‌گیری سلول‌های اولیه است .
- ۲۳ - زایمان فرآیند است که طی آن نوزاد به طور طبیعی و به دست پزشک یا ماما متولد می‌شود .
- ۲۴ - یکی از روش‌های قابل تحمل نمودن درد زایمان ، آماده‌سازی مادر از طریق تمرینات ورزشی قبل از زایمان است .
- ۲۵ - دوران نوزادی، اوقات مهمی برای شکل‌گیری اولیه شخصیت فرزندان است .
- ۲۶ - یکی از مهم‌ترین اصول تربیت، اصل تدریج است که تکوین هستی و آفرینش انسان، همگی بر اساس آن صورت می‌گیرد .
- ۲۷ - منظور از پرورش تدریجی، هماهنگی روند تربیت با رشد تدریجی فرزندان است .
- ۲۸ - یکی از نیازهای اساسی انسان، بهره‌مندی از محبت دیگران است .
- ۲۹ - کارن هورنای روان‌شناس می‌گوید: اگر کودک در نخستین سال‌های زندگی خود از محبت محروم بماند، هسته اصلی و اساسی بیماری‌های روانی در وی تکوین می‌یابد .
- ۳۰ - امام باقر (ع) می‌فرماید: بدترین پدران کسانی هستند که در نیکی و محبت به فرزندان از حد تجاوز کنند و به زیاده‌روی و افراط بگرایند .
- ۳۱ - اصل توجه به تفاوت‌های فردی ، والدین را از قضاوت‌های عجولانه و ناروا درباره رفتارهای کودک برحذر می‌دارد و به ایشان در پی بردن به علت واقعی رفتارهای ظاهراً نامطلوب آنها نظیر سوالات مکرر، شیطنت، گوشه‌گیری و تنبلی کمک می‌کند.
- ۳۲ - نرمی و مدارا کردن، بهترین شیوه برای آماده کردن دل‌ها و همراه ساختن جان‌ها با امر تربیت است .
- ۳۳ - عوامل دوران بارداری
- عوامل مادی و طبیعی ← تغذیه مادر - داروها - بیماری‌ها - اعتیاد - تشعشعات و عامل آراچ .
- عوامل روانی ← غم‌ها - شادی‌ها - ترس‌ها - اضطراب‌ها - اندیشه‌های مادر و ...
- عوامل اجتماعی ← رفتارهای دیگران با مادر به ویژه همسرش - ارتباط اجتماعی و ...
- عوامل معنوی ← ارتباط با خدا - غذای حلال - نیت خالص - خصوصیات اخلاقی و ...

نمودار مطالب فصل

فصل ششم

- ۱ - به مجموعه ای از انسان‌ها که در یک واحد جغرافیایی (کشور، استان، شهرستان، شهر یا روستا) به طور مستمر و در قالب خانوار و خانواده زندگی می‌کنند و شرایط ملی، قومی و سیاسی واحدی دارند، **جمعیت** گفته می‌شود .
- ۲ - **جمعیت‌شناسی** علمی است که به مطالعه چگونگی تحول و حرکات جمعیت‌ها در زمان و مکان می‌پردازد، پدیده‌های جمعیتی مانند باروری، ولادت، مرگ‌ومیر و مهاجرت را به طور منظم بررسی می‌کند و امکان آگاهی و تحلیل کمی و کیفی جمعیت‌ها را فراهم می‌سازد .
- ۳ - **جمعیت‌شناسی** معادل **دموگرافی** است که مرکب از دو کلمه یونانی (دموس) به معنای مردم یا جمعیت و (گرافوس) به معنای **شناسایی** می‌باشد. این دانش در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی کاربردی وسیع دارد و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود .
- ۴ - **شناخت ویژگی‌های جمعیت** از مؤلفه‌های مهم سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است .
- ۵ - رشد طبیعی جمعیت در مرحله اول انتقال جمعیت به کنده افزایش می‌یافت به گونه‌ای که در مدت ۲,۰۰۰ سال (از قبل از میلاد مسیح تا سال ۱,۶۵۰ میلادی) جمعیت جهان از **۲۵۰ میلیون به ۵۰۰ میلیون** نفر رسید .
- ۶ - در اواخر قرن هجدهم و در شرایط پس از انقلاب صنعتی، **توماس رابرت مالتوس** رویکردی بدبینانه درباره رشد جمعیت ارائه داد . او نظریات خود را **بر پایه فضای اقتصادی - صنعتی** آن روز که در آن سرمایه و منابع طبیعی نقش اصلی را در تولید کالاها و خدمات ایفا می‌کرد بنا نهاد .
- نکته : از اواخر قرن هجدهم، دیدگاه مردم و دولت‌ها بسوی کاهش جمعیت آغاز گردید .
- ۷ - **رشد منفی جمعیت** حاصل سقوط میزان باروری کل به زیر سطح جانشینی است . سطح جانشینی، عدد ۱/۲ در نظر گرفته می‌شود .
- ۸ - به طور کلی **رشد و رفاه اقتصادی** در سایه کار و کوشش‌های افراد یک جامعه معنا و مفهوم می‌یابد .
- ۹ - **ضریب جینی** به عنوان شاخص نابرابری در توزیع ثروت می‌باشد .
- ۱۰ - **تخصیص‌گرایی** که محصول مستقیم تقسیم کار است، بهره‌وری را افزایش می‌دهد و از صرف بیهوده منابع جلوگیری می‌کند.
- ۱۱ - در حدود ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح، **جمعیت ایران باستان حدود ۴۰ تا ۵۰ میلیون نفر بوده است** .
- ۱۲ - در نخستین سرشماری نوین در زمان **میرزا تقی‌خان امیرکبیر** در سال ۱,۲۶۸ جمعیت ایران بین ۸ تا ۱۰ میلیون نفر اعلام گردید .
- ۱۳ - معمولاً به افرادی با سن بالاتر از ۶۵ سال که بازنشسته می‌شوند و نیرو و نشاط کاری خود را از دست می‌دهند **سالمند یا سال‌خورده** گفته می‌شود . **شاخص سال‌خوردگی** از تقسیم میزان جمعیت ۶۵ ساله و بالاتر به جمعیت زیر ۱۵ سال، ضرب در ۱۰۰ به دست می‌آید که تعداد افراد سالمند به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت کمتر از ۱۵ سال را نشان می‌دهد .
- نکته : افزایش این شاخص حاکی از تغییر در ساختار سنی جمعیت یک کشور به سوی سالمندی است .
- ۱۶ - در **علم جمعیت‌شناسی** به شرایطی که در آن تعداد جوانان و افراد فعال در سنین کار به طور قابل توجهی بیشتر از سالمندان، کودکان و نوجوانان (جمعیت مصرف‌کننده) باشند، اصطلاحاً **پنجره جمعیتی** گفته می‌شود .

۱۷ - جهش اقتصادی برخی کشورهای آسیای شرقی، بیش از هر عاملی، مرهون استفاده از **فرصت پنجره جمعیتی** بوده است .
۱۸ - منظور از **ظرفیت جمعیت**، تعداد جمعیتی است که یک محیط طبیعی با تمام خصوصیاتش، نیازهای آن را طور کامل تأمین کند .

۱۹ - یکی از **شاخص‌های جمعیتی** برای نشان دادن ظرفیت جمعیتی یک کشور، محاسبه **تراکم حسابی و بیولوژیک** است .
نکته: در حال حاضر تراکم حسابی جمعیت در ایران ۴۵ نفر در هر کیلومتر مربع و در آسیا حدود ۱۲۰ نفر در کیلومتر مربع می باشد .

۲۰ - متوسط تراکم بیولوژیک در ایران نزدیک به **چهار نفر در هر هکتار** می‌باشد .

۲۱ - یکی از راه‌های نگهداری مواد غذایی **فریز کردن** آن‌هاست .

۲۲ - از جمله تاثیرات مواد فریز شده می‌توان به رشد نوعی باکتری به نام **لیستریا** اشاره کرد .

نکته : لیستریا یکی از میکروارگانیسم‌هایی است که از جفت عبور می‌کند و جنین را تحت تأثیر قرار می‌دهد و می‌تواند منجر به سقط گردد . این باکتری در گوشت فریز شده و غذاهای نیمه آماده یافت می‌شود .

۲۳ - یکی دیگر از آثار منفی فریز کردن مواد غذایی، از بین رفتن **سلنیوم** است .

نکته : سلنیوم یکی از مواد معدنی بسیار مفید در پیشگیری از پیری زودرس، روماتیسم، لوپوس و بسیاری از بیماری‌های دیگر است . هم چنین در تقویت تولید مثل ، افزایش باروری مرد و رشد جنین موثر است .

۲۴ - از نظر طب اسلامی نیز علت عمده ناباروری در زن و مرد ، **غلبه سردی است که موجب ناتوانی رحم و ضعف اسپرم می‌شود** .

۲۵ - ماده اصلی و اولیه تشکیل دهنده سیگار ، **قلیان و چپق** ، **نیکوتین** است .

۲۶ - **واکتومی** یک عمل جراحی و یک روش دائمی برای جلوگیری از بارداری در مردان می باشد .

۲۷ - ناباروری در **۱۰ تا ۱۵٪ از زوجها** دیده می‌شود .

نمودار مطالب فصل

